

Valtiovarainvaliokunnan pyytämä lausunto hallituksen talousarvioehdotuksesta vuodella 2018

Talouden kehitysarvio

Talousarvioesityksen pohjana oleva arvio kokonaistalouden kehityksestä vastaa pitkälle Etlan käsitystä. Tuotanto kasvaa kummankin arvion mukaan kuluvana vuonna noin 3 prosenttia ja vuonna 2018 noin 2 %.

Vaikka kasvu on selvästi nopeampaa kuin vielä keväällä arvioitiin, kummankaan ennusteen mukaan työllisyysaste ei nouse hallituksen tavoitteen mukaisesti 72 prosenttiin vaalikauden loppuun mennessä. Työllisten määrä on vuonna 2019 keskimäärin noin 60 000 suurempi kuin vuonna 2015 ja työllisyysaste jää 70,5 prosenttiin.

Myös julkisen talouden kehityksen osalta VM:n arvio on hyvin lähellä Etlan arviota. Kummankin ennusteen mukaan julkisen talouden alijäämä supistuu ja julkisen velan bkt-suhde kääntyy laskuun ja laskee alle 62 prosenttiin viimeistään vuonna 2019.

Useampi seikka tukee näkemystä, että kasvu on nyt edellistä kasvuvaihetta (2010 ja 2011) kestävämmällä pohjalla. Kasvu perustuu kulutuksen ohella viennin ja investointien kasvuun. Kustannuskilpailukyky on parantunut, erityisesti kilpailukyky sopimuksen seurauksena, ja jatkaa ennusteen mukaan paranemistaan vuonna 2018. On myös merkkejä siitä, että tuotantorakenteen muutos on voimistunut ja tukee tuottavuuden kasvua.

Finanssipolitiikan linja

Talousarvioesitys merkitsee ns. rakenteellisen jäämän muutoksen avulla mitattuna lievästi kiristävää finanssipolitiikan viritystä vuodelle 2018. Kun lisäksi ero ns. keskipitkän ajan tavoitteeseen (0,5 % alijäämä) jää pieneksi, Suomi tulee jokseenkin varmasti täyttämään vakaus- ja kasvusopimuksen ennalta ehkäisevän osaan vaatimukset. Tilapäiset tekijät vaikuttanevat hieman elvyttävästi vuonna 2018, joten finanssipolitiikan linja on kaiken kaikkiaan jokseenkin neutraali.

Se, että julkisessa taloudessa on yhä kestävyysvaje, ulkoiset seikat (vientimarkkinoiden kasvu, euroalueen korkotaso) tukevat kysyntää likimain niin hyvin kuin voi odottaa ja tuotannon taso lähestyy potentiaaliaan viennin ja investointien vetämänä, puoltasi suurempaa painotusta julkisen talouden tasapainottamistoimille, ts. talousarvioesitystä kireämpää linjaa. Kun toisaalta taloudessa on yhä jossain määrin vapaata kapasiteettia (tuotanto alle potentiaalin), esitettyäkin finanssipoliittista linjaa voi pitää kelvollisena. Hyväksyttävyyttä parantaisi kuitenkin tuotantopotentiaalia vahvistava rakennepolitiikka.

Rakennepolitiikan toimet

Budjettiesitys ei sisällä merkittäviä uusia avauksia rakennepolitiikassa. Työvoiman tarjontaa ja rakennetyöttömyyttä vähentäviksi toimiksi voi luokitella lähinnä ansiotuloverotuksen kevennyksen, työvoimapalvelujen kehittämisen lisärahoituksen ja ammatillisen koulutuksen määrän lisäykset.

Tutkimuksen rahoitusta vahvistetaan jonkin verran tilapäisillä rahoituksen lisäyksillä (Tekes ja Suomen Akatemia). Nämä lisäykset eivät kuitenkaan riitä kauttaaltaan palauttamaan rahoitustasoa ennen viime vuosina tehtyjä leikkauksia vallinneelle tasolle. Tämä koskee erityisesti Tekesin rahoitusta.

Hallitus jatkaa pyrkimyksiä lisätä kilpailua hyödykemarkkinoilla, mm. toimilla rautatieliikenteen avaamiseksi kilpailulle. Yritystukien uudistaminen etenee selvästi hitaammin. Valmistelu on annettu eduskuntapuolueiden ja tärkeimpien etujärjestöjen edustajista koostuvalle työryhmälle.

Hallituksen suurin rakenneuudistuksen, Soten toimeenpano on lykkääntynyt vähintään vuodella valinnanvapauden toteuttamiseen liittyvien perustuslakiongelmien takia. Monet tärkeät asiat ovat vielä auki eikä uudistuksen vaikutuksia palveluiden saatavuuteen, laatuun ja kustannuksiin voi vielä arvioida.

Riskit, ongelmat ja politiikan kehittämistarpeet

Talouden ulkoinen ympäristö tuskin voi muuttua nykytilannetta olennaisesti suotuisammaksi. Ennusteiden mukaan kansainvälisen talouden kasvu hidastuu 2019 lähtien. Lisäksi on olemassa useita riskitekijöitä, jotka saattavat johtaa selvästi huonompaa kehityskuvaan: julkisen ja yksityisen sektorin suuri velkaantuneisuus ja rahoitussektorin hauraus monessa maassa, protektionismin leviäminen ja muut poliittiset riskit.

Toisaalta Suomen kokonaistuotanto asukasta kohden on jäänyt merkittävästi jälkeen meille luontaisten verrokkimaiden tasosta, mikä johtuu sekä tuottavuuden heikosta kehityksestä 2008 jälkeen että työllisyysasteen jämähtämistä muita pohjoismaita alemmalle tasolle. Alhainen työllisyysaste on samalla keskeinen julkistalouden kestävyysvajeen taustatekijä. Tilanne ei ole ratkaisevasti korjautumassa lähivuosina, vaikka ennustettu suotuisa kasvu- ja työllisyyskehitys toteutuisikin.

Tämän vuoksi tarvitaan rakennepolitiikan toimien tehostamista korkeamman työllisyysasteen ja ennustettua nopeamman tuottavuuskehityksen mahdollistamiseksi. Työvoiman tarjonnan ja työmarkkinoiden joustavuuden lisääminen on työllisyysasteen nousun kannalta keskeistä. Tällä suunnalla eteneminen on tärkeää jo 2-3 vuoden aikajänteellä, koska muutoin on ilmeinen vaara, että kasvun jatkuminen törmää työvoiman heikkoon saatavuuteen.

Toinen tärkeä alue on työvoiman riittävän osaamisen varmistaminen. Peruskoulun jälkeisen tutkinto olisi saatava koko ikäluokalle, missä oppivelvollisuusiän nostaminen on yksi varteenotettava vaihtoehto. Korkea-asteen koulutuksen saaneiden osuus väestöstä on jämähtänyt kansainvälisessä vertailussa keskimääräiseksi, vaikka korkea-asteen koulutuksen tuotto on sitä saaville suuri ja korkea-asteen koulutuksen saaneilla on keskeinen merkitys tuottavuuden kasvulle osaamisintensiivisessä taloudessa. Aloituspaiikkojen riittämättömyyden ohella keskeinen ongelma on läpimenoaikojen pituus. Vaikka ongelmat on tunnistettu, rakenneuudistukset etenevät hitaasti.

Tutkimus- ja kehittämistoiminnan julkisen rahoituksen leikkaukset heikentävät talouden innovaatiokykyä pidemmällä aikajänteellä, vaikka rahoituksen taso onkin yhä kansainvälisesti verraten korkea. Tutkimusrahoitusta olisikin voitava lisätä. Elinkeinotukien karsiminen olisi luonteva tapa rahoittaa näitä panostuksia.

Keskeiset ennusteluvut

	Valtiovarainministeriö				Etlä			
	2016	2017e	2018e	2019e	2016	2017e	2018e	2019e
	volyymin muutos-%				volyymin muutos-%			
Bruttokansantuote	1,9	2,9	2,1	1,8	1,9	2,9	2,0	1,8
Tavaroiden ja palvelujen tuonti	4,4	2,9	2,6	3,1	4,4	3,7	2,1	2,5
Kokonaistarjonta	2,6	2,9	2,2	2,2	2,7	3,1	2,0	2,0
Tavaroiden ja palvelujen vienti	1,3	4,7	3,7	4,1	1,3	5,8	3,1	3,9
Kulutus	1,6	1,6	1,2	1	1,6	1,8	1,2	0,9
-yksityinen	1,8	2,4	1,4	1,2	1,8	2,1	1,5	1,2
-julkinen	1,2	-0,3	0,8	0,4	1,2	1,1	0,4	0,4
Investoinnit	7,2	4,7	3,7	3,5	7,2	6,6	1,5	2,7
-yksityiset	7,9	5,5	4	4,1	7,9	8,2	1,3	2,8
-julkiset	3,9	1	2,1	0,9	3,9	-0,6	2,3	1,7
Kokonaiskysyntä	2,2	2,7	2,1	2	2,2	3,5	2,0	2,0
Kotimainen kysyntä	2,5	2	1,5	1,3	2,6	2,6	1,6	1,3
Bruttokansantuote, mrd. euroa	216	224	232	241	216	223,8	232,5	240,8
Työn tuottavuuden muutos-%	1,2	2,1	1,3	1,5	1,2	2,0	1,3	1,3
Työllisyyden muutos-%	0,5	0,7	0,8	0,5	0,5	0,8	0,7	0,6
Työllisyysaste	68,7	69,4	70,1	70,5	68,7	69,4	70,0	70,5
Työttömyysaste	8,8	8,6	8,1	7,8	8,8	8,5	8,1	7,8
Kuluttajahintojen muutos-%	0,4	0,9	1,5	1,5	0,4	0,8	1,1	1,6
Ansiotason muutos-%	1,1	0,3	1,4	1,6	1,1	0,1	1,7	1,9

Julkisen talouden keskeisiä suureita, % BKT:sta

	Valtiovarainministeriö					Etlä				
	2015	2016	2017e	2018e	2019e	2015	2016	2017e	2018e	2019e
Julkisyhteisöjen menot	56,9	55,8	54,1	53,1	52,2	56,9	55,8	54,1	53,0	52,1
Veroaste	44	44,1	43,2	42,2	41,8	44	44,1	43,1	42,3	42,0
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä	-2,7	-1,8	-1,2	-1,4	-1	-2,7	-1,8	-1,5	-1,0	-0,6
Valtion rahoitusjäämä	-3	-2,7	-2,3	-2	-1,4	-3	-2,7	-2,2	-1,8	-1,3
Julkisyhteisöjen bruttovelka	63,6	63,1	62,5	61,9	61,1	63,6	63,1	63,1	62,2	61,5
Valtionvelka	47,6	47,5	47,7	47,5	46,9	47,6	47,5	47,8	47,4	47,2